

УДК 37.014.25:378

FOREIGN EXPERIENCE OF WORKING WITH GIFTED STUDENTS IN RESEARCH BY UKRAINIAN SCIENTISTS

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ СТУДЕНТАМИ В ДОСЛІДЖЕННЯХ УКРАЇНСЬКИХ НАУКОВЦІВ

Snitovska O. Y. / Снітовська О. Й.,

cand. philol., as. prof. / к. філол. н., доц.

ORCID: 0000-0002-3086-9503

Danylo Halytskyi Lviv National Medical University, 69 Pekarska St., Lviv, 79010,

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького,

вул. Пекарська, 69, м. Львів, 79010

Анотація. У статті здійснено предметний синтезований аналіз доробку українських компаративістів про зарубіжний досвід організації роботи зі студентською молоддю. З'ясовано чинники та основні тематичні ракурси й наукові підходи до вивчення досвіду роботи з обдарованими здобувачами вищої освіти закордоном. Схарактеризовано внесок окремих українських науковців в осмислення означеної проблеми.

Ключові слова: зарубіжний досвід, українська компаративістика, обдарована молодь, здобувачі вищої освіти, педагогічна історіографія.

Abstract. The article provides a substantive synthesized analysis of the work of Ukrainian comparative scholars on foreign experience in organizing work with student youth. The factors and the basis of thematic perspectives and scientific approaches to studying the experience of working with gifted higher education students abroad are clarified. The contribution of individual Ukrainian scholars to understanding the problem is characterized.

Keywords: foreign experience, Ukrainian comparative studies, gifted youth, higher education students, pedagogical historiography.

Вступ

Національна система освіти та педагогічна наука Україна зробили вагомі кроки для забезпечення педагогічної підтримки обдарованої молоді на національному, регіональному, місцевому рівнях. Посилення уваги до цієї проблеми стимулювали Закони України «Про освіту» (1991, 2017), «Про вищу освіту» (2014), Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття) (1994), Національні доктрини розвитку освіти України (2002, 2021) та ін. У документах зазначається, що за умов модернізації освітньої системи одним з важливих завдань її подальшого розвитку є залучення обдарованої молоді до наукової діяльності. Водночас Комплексна програма «Творча обдарованість», Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2009–2015 рр. та ін. документи акцентують на потребі активного вивчення відповідного зарубіжного досвіду. Розв'язання цього завдання знайшло

відображення в значному масиві студій українських науковців, який потребує всебічного осмислення. Така постановка проблеми зумовлює її наукову актуальність та практичну значущість.

Метою статті є здійснення предметного синтезованого аналізу доробку українських компаративістів про зарубіжний досвід організації роботи з обдарованою студентською молоддю.

Основні результати дослідження

Зарубіжний досвід організації роботи з обдарованою студентською молоддю в історіографії української педагогічної науки висвітлюється в різних тематичних ракурсах. Посилення наукового інтересу до цього питання в першій половині 2000-х рр. пов'язуємо з ухваленням «Державної програми роботи з обдарованою молоддю на 2001-2005 рр.», відповідними установками «Національної доктрини розвитку освіти в ХХІ столітті» (2002), створенням Інституту обдарованої дитини НАПН (2007) тощо.

Статейні матеріали відображають різні тематичні ракурси і підходи до вивчення досвіду праці з обдарованими здобувачами вищої освіти за кордоном. Зокрема, у розвідці К. Новикової розкриваються особливості її прийому на навчання до ЗВО США (персоніфікований підхід до відбору абітурієнтів за певними критеріями; досвід роботи обдарованими здобувачами освіти в коледжах; використання «ранніх програм» вступу тощо) [2]. Зі свого боку П. Тадеєв і Л. Борисюк представили системний огляд концепцій обдарованості американських та європейських (головно польських і голландських) учених, зіставили їх з відповідними вітчизняними концептами та відзначили перспективи впровадження цього досвіду у ЗВО України [5].

Ретроспектива розвитку стратегій навчання обдарованих студентів як складника їх підготовки до наукової діяльності знайшла відображення в монографії Я. Рудика (2013). Автор показав, що організаційні форми і методи такої цілеспрямованої діяльності історично сформувалися в США, відтак поширилися в країнах Європи і Азії, набуваючи національного різноманіття. Зазначається, що практика «прискореного навчання» у зарубіжній педагогіці

має столітню традицію, адже вчені-дослідники і викладачі-практики постійно вдосконалювали методи і форм праці із цією категорією молоді. Таким чином сукупно з наданням додаткових освітніх послуг формувалися унікальні національні моделі роботи з талановитою студентською молоддю [1022].

Продуктивний досвід предметного вивчення цієї проблеми щодо окремих національних систем вищої освіти відображає праця Т. Горпініч про розвиток творчих здібностей студентів-медиків в університетах Великої Британії та США. Авторка схарактеризувала спільні підходи і компоненти, які забезпечують ефективність цього процесу: створення осібних груп і надання можливостей вивчати предмети за вибором; участь у програмах зі здобуття грантів для проведення науково-дослідних робіт; застосування методик з активізації розумових здібностей; стимулювання, індивідуалізація, диференціація навчання і творчої діяльності тощо [273].

З аналізу означених наукових матеріалів випливає, що, попри особливості роботи з обдарованою студентською молоддю в різних національних системах вищої освіти, вони мають багато спільних характеристик, на яких автори і фокусують основну увагу. Це стосується і низки дисертаційних праць з подібним формулюванням тем щодо вивчення досвіду роботи окремих країн з обдарованими здобувачами вищої освіти, які не диференціюються за галузями знань і спеціальностями тощо.

Дослідження Ю. Пивовар (2011) про організацію навчання обдарованої молоді в Німеччині вирізняють хронологічні межі, які охоплюють другу половину XX ст., та розробка оригінальної періодизації цього процесу, згідно з якою три етапи (1950 – 1964; 1965 – 1988; 1989 – 1999 рр.) детермінуються особливостями суспільно-політичних освітніх процесів у ФРН і НДР. У такому контексті науковиця схарактеризувала принципи (мультимодальності, гендерної соціальної адаптації, диверсифікації, рівності шансів, позитивної мотивації), методи (проектний, кейсів, портфоліо), зміст (підготовка спеціальних диференційованих програм), форми (віртуальна лекція, майстер-клас, онлайн-конференція, інтернет-вітрина, «літня академія»), засоби

(структурно-логічні схеми, інтерактивна дошка) навчання обдарованої молоді. Щоправда, відсутність її поділу за категоріями здобувачів середньої та вищої освіти надає результатам дослідження певної абстрактності, розмитості [3]. Більш конкретними є матеріали дисертації Л. Чухно (2008), яка, попри подібні акценти (на державну освітню політику, наукові теорії та ін.), розкрила специфіку організації навчання обдарованих студентів у технічних ЗВО Німеччини. У руслі реалізації стратегії Болонського процесу та трансформації німецької системи вищої освіти авторка показала особливості їх підготовки, що виявилися в прискоренні темпів навчання і мобільності в межах країни та європейського простору, посиленні акцентів на організацію самостійної роботи й індивідуалізованого підходу до навчання тощо [8].

Матеріали дисертаційного дослідження О. Ткаченко (2012) про розвиток інтелектуально-творчих здібностей обдарованої молоді в університетах США підтверджують світове лідерство країни в розвитку цього компонента освітнього процесу. Авторка сфокусувала увагу на ключових аспектах, що зумовили особливості і ефективність діяльності в означеному напрямі: високий ступінь теоретичного обґрунтування обдарованості; децентралізація, диференціація шляхів і засобів її розвитку. Особливий інтерес становить показ реалізації оригінальних програм обдарованості в окремих штатах і ЗВО у вигляді спеціальних освітніх послуг з розвитку природних і набутих здібностей, системи моніторингу науково-дослідних і навчальних досягнень здобувачів освіти тощо [6].

Якщо порівнювати з реферованими працями, свої переваги та особливості має дослідження І. Холод (2015) про педагогічну підтримку обдарованої студентської молоді в університетах Великої Британії. Імпонує здійснений авторкою аналіз нормативних документів і наукових студій Великої Британії з означеної проблеми, який став основою для розробки терміносистеми дослідження. Несподіваним, але загалом обґрунтованим є детермінування посилення уваги до проблем розвитку обдарованої молоді перемогою лейбористів на виборах 1997 р., коли новий уряд задля виконання своїх

обіцянок ухвалив низку відповідних рішень. Науковиця показала дещо інше розуміння пріоритетів роботи з обдарованими здобувачами у ЗВО країни. Окрім розробки спеціальних програм, вона зосередила увагу на функціонуванні спеціальних структурних підрозділів у ЗВО країни та характеристиці відповідних компонентів педагогічної підтримки – змісту (соціальна активність, адаптативність), форм (тьюторинг, консалтинг, менторинг тощо), інноваційних методик (ІТ-технології, кейс-метод, вебквести та ін.) [7]. Щоправда, у цій, як й інших студіях, автори ретранслюють лише позитивні оцінки розвитку обдарованості студентів, уникаючи з'ясування вузьких місць, прогалин у цьому питанні.

Література:

1. Горпініч Т. І. Розвиток творчих здібностей студентів медичного профілю в університетах Великої Британії та США *Наук. зап. Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка: зб. наук. пр.* Сер. Педагогіка. 2015. №. 3. С. 131-138.
2. Новикова К. В Основні тенденції процесу вступу обдарованих студентів до вищих навчальних закладів США. *Наук. вісн. Кременець. обл. гуманітар.-пед. ін-ту ім. Т. Шевченка: зб. наук. пр.:* Педагогіка. Вип. 1. 2013. С. 154-157.
3. Пивовар Ю. О. Організація навчання обдарованої молоді у Німеччині другої половини ХХ століття: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2011. 234 арк.
4. Рудик Я. М. Стратегії навчання обдарованих студентів у контексті їх підготовки до наукової діяльності: *монографія*. Київ: ЦП «КОМПРИНТ», 2013. 218 с.
5. Тадеєв П. О., Борисюк П. О. Вітчизняні та зарубіжні концепції обдарованості: порівняльний аналіз. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2014. Вип. 8. С. 12-15.
6. Ткаченко Л. М. Розвиток інтелектуально-творчих здібностей обдарованої молоді в університетах США: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. Черкаси, 2012. 285 арк.

7. Холод І. В. Педагогічна підтримка обдарованої студентської молоді в університетах Великобританії: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. Умань, 2015. 240 арк.

8. Чухно Л. А. Організація навчання обдарованих студентів у вищих технічних навчальних закладах Німеччини: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ін-т вищої освіти АПН України. Київ, 2008. 210 арк.